

OD REDAKCJI

DZIESIĘĆ ROCZNIKÓW CZASOPISMA „LEHAHAYER”

W roku obecnym, 2023, publikujemy dziesiąty rocznik naszego czasopisma. To skromna rocznica, aczkolwiek znacząca w nieokazałych dziejach polskiej armenistyki i armenologii. Do niedawna ta dziedzina humanistyki, ceniona i rozwijana na świecie, nie miała w Polsce wsparcia ani w formie własnego periodyku, ani w żadnej instytucji, która byłaby wyłącznie jej dedykowana. Inicjatywa podjęta przez nas w 2010 roku wyprzedziła znacznie utworzenie Ośrodka Badań nad Kulturą Ormiańską w Polsce w 2019 roku, pierwszej placówki tego typu, działającej w strukturze Polskiej Akademii Umiejętności. Zgromadzenie pod patronatem „Lehahayer” rozproszonych sił badawczych doprowadziło zatem do powstania OBKOP-u, który wsparł misję wydawania tego czasopisma.

Cele, jakie nam wtedy przyświecały, przedstawiliśmy na pierwszych kartach rocznika 1 z 2010 roku¹, ale najczytelniej, bo lapidarnie, wystawiał je sam tytuł naszego czasopisma. Termin „Lehahayer” / „ԼԷԽԻՍԻՅԷՐ” oznacza w języku ormiańskim Ormian polskich, specyficzną społeczność kulturową, towarzyszącą dziejom Armenii i Polski od XIV wieku aż do dziś. Społeczność ta nosiła taką, a nie inną nazwę, gdyż ukształtowały ją dwa czynniki: dziedzictwo starożytnej Armenii i kultura dawnej Polski. W chwili, gdy użyliśmy jej jako tytułu czasopisma, była już nieco zapomniana. Od tego czasu znów się upowszechniła i została zaakceptowana przez nową, współczesną diasporę ormiańską w Polsce. Uważamy to za nasz dodatkowy sukces, gdyż warta była przypomnienia – posiada dostojeństwo wieków i zawiera ważną treść historyczną. Dla nas jest hasłem programowym.

Problematyka dziejów Ormian polskich była w 2010 roku zaniedbana, podejmowali ją w swych badaniach pojedynczy autorzy, dorobkiem nie mogła się równać studiom nad Żydami, Niemcami, Łemkami, Tatarami czy innymi społecznościami mniejszościowymi obecnymi w kulturze Polski. Jeszcze mniej

---

¹ K. Stopka, *Słowo od redaktora*, „Lehahayer”, 1, 2010, s. 7-9.

dostrzegana była diaspora ormiańska w Polsce w humanistyce ormiańskiej. Były to zaniedbania, na które rola dziejowa polskich Ormian nie zasługiwała. Trzeba było tę lukę badawczą zapłacić. Czasopismo „Lehahayer” spełnia na tym polu swoje zadanie od ponad dekady i mamy nadzieję, że będzie je spełniać w następnych latach.

Naszą intencją jest dalsze rozszerzanie spektrum tematycznego o kontekst problemowy i geograficzny dziejów Ormian polskich. Mianowicie chodzi o relacje z Polską ich dawnej ojczyzny – Armenii, w jej różnych historycznych wymiarach, czyli także dzisiejszej Turcji, Syrii, Iranu oraz ich bliższego sąsiedztwa – diaspor ormiańskich środkowo- i wschodnioeuropejskich, czyli na Rusi, Krymie, Bukowinie, Wołoszczyźnie, w Mołdawii i Siedmiogodzie. Ziem, z których Ormianie przybywali do Polski, a czasem też – do których migrowali. Chcielibyśmy także udostępnić łamy „Lehahayer” autorom badającym procesy rozgrywające się w diasporze ormiańskiej na całym świecie, piszącym w różnych językach.

Łącznie z rocznikiem 10, który oddajemy do rąk czytelników w tym roku, opublikowaliśmy 84 artykuły i edycje źródłowe, 17 przyczynków naukowych, 18 recenzji i 5 tekstów okolicznościowych, autorstwa 60 badaczy z Polski, Armenii, Ukrainy i Białorusi – a więc ze współczesnych państw, na ziemiach których rozgrywały się niegdyś dzieje polskich Ormian – a także z Francji, Węgier, Czech, Włoch, Szwecji, Belgii i Wielkiej Brytanii². Chcemy rozszerzać współpracę z za-

---

² W dziesięciu rocznikach „Lehahayer” publikowali (w nawiasach miejsce pracy twórczej i liczba zamieszczonych tekstów naukowych): Monika Agopsowicz (Sulejów, 5), Arcwi Bachczynian [Artsvi Bakhchinyan] (Erywań, 1), Jakub Ber (Warszawa, 1), Magdalena Bernacka (Katowice, 1), Mateusz E. Biborski (Kraków, 1), Armen Checzojan [Khechoyan] (Mińsk, 1), Wojciech Drelicharz (Kraków, 1), Andrzej Gliński (Wrocław, 3), Dawit Ghazarian [Davit Ghazaryan] (Erywań, 1), Aram W. Grigorian [Grigoryan] (Erywań, 1), Ewa Grin-Piszczek (Przemyśl, 1), Paweł Grzesik (Kielce, 1), Jewgienij Gurinow [Evgeny Gurinov] (Mińsk, 1), Dorota Jarząbek-Wasył (Kraków, 1), Anna Jasińska (Kraków, 1), Wigen Jeremian [Vigen Yeremyan] (Kraków, 1), Edmund Kizik (Gdańsk, 1), Tomasz Knothe (Warszawa, 1), Hanna Kopczyńska-Kłós (Warszawa, 1), Michał Kopczyński (Warszawa, 1), Petra Košťálová (Praga, 1), Renata Król-Mazur (Kraków, 1), Stefania Krzysztofowicz-Kozakowska (Kraków, 1), Tomasz Krzyżowski (Kraków, 8), Bożena Lewandowska (Kraków, 2), Svante Lundgren (Lund, 1), Maria Łukasiewicz (Kraków, 1), Marcin Ł. Majewski (Kraków, 7), Marek Miławicki (Wrocław, 3), Piruz Mnatsakanyan (Erywań, 3), Claude Mutafian (Paryż, 1), Kornél Nagy (Budapeszt, 1), Michał Németh (Kraków, 1), Paulina Nikiel (Kraków, 1), Romana Obrocka (Oborniki Śląskie, 2), Wahan Ohanian (Wenecja, 1), Jakub Osiecki (Kraków, 6), Urszula Ososko (Wrocław, 2), Agnès Ouzounian (Paryż, 1), Grzegorz Pelczyński (Wrocław, 1), Andrzej Pisowicz (Kraków, 9), Maksym Potapenko (Niżyn, 2), Kazimierz M. Pudło (Wrocław, 1), Zdzisław A. Raczyński (Warszawa, 1), Kazimierz Roszko (Kraków, 1), Konrad Rzemieniecki (Wrocław, 2), Tatevik E. Sargsyan (Symferopol, 1), Ewa Siemienieć-Gołaś (Kraków, 1), Wojciech A. Siwek (Warszawa, 1), Ryszard Skowron (Katowice, 1), Joanna Sławińska (Kraków, 2), Małgorzata Smorąg-Różycka (Kraków, 1), Krzysztof Stopka (Kraków, 10), Zbigniew Szydło (Londyn, 1), Edward Tryjarski (Warszawa, 1), Łukasz Trzeciak (Słupsk, 1), Mikołaj Walkowicz (Kraków, 1), Franciszek Wasył (Kraków, 4), Jo-

granicznymi ośrodkami armenologicznymi i również dlatego od tomu 9 z 2022 roku zaczęliśmy publikować artykuły w językach innych niż polski, rezygnując z ich tłumaczenia. Natomiast wszystkie teksty u nas ogłaszane posiadają streszczenia w językach ormiańskim i angielskim.

Publikacje te dotyczyły historii, religii, migracji, ekonomii, językoznawstwa, literatury, sztuki, genealogii, muzyki, teatrologii, stosunków międzynarodowych, muzeologii, bibliotekoznawstwa, archiwistyki. Omawiały dzieje wielu enklaw ormiańskich w miastach dawnej i obecnej Polski: przede wszystkim we Lwowie i w Kamieńcu Podolskim, ale także w Zamościu, Mohylowie Podolskim, Stanisławowie, Horodence, Kutach, Łowiczu, Gdańsku, Piotrkowie Trybunalskim, a nawet poza granicami – w Besarabii. Podjęliśmy fundamentalne zagadnienia, takie jak na przykład kształtowanie się samego etnonimu Ormian polskich, polemizując w tym względzie ze zniekształcającymi tożsamość tej społeczności poglądami badaczy ukraińskich. Zamierzamy ten nurt kontynuować, podobnie jak omawianie historii badań nad Ormianami polskimi i refleksję nad oryginalnością ich dziejów. Staraliśmy się także znaleźć miejsce dla niezwykle ważnej i trudnej ze względów językowych dziedziny badawczej, to jest edycji źródeł i źródłoznawstwa. Były to zarówno źródła do najdawniejszej historii Ormian polskich, jak i tej najnowszej.

Czasopismo „Lehahayer” wydawane było początkowo przez Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica” z siedzibą w Instytucie Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego, a od rocznika 3 (2015) przez nieocenioną dla krakowskiego środowiska naukowego Księgarnię Akademicką. Jej prezesowi, panu Adamowi Lejczakowi, kolejnym sekretarzom redakcji – paniom Dianie Halidzie i Klaudii Król-Kiełbowicz – oraz całej redakcji składamy przy tej okazji serdeczne podziękowania.

Księgarnia Akademicka jest aktualnie największym w Polsce wydawcą publikacji armenistycznych. Powierzylimy więc jej także edycję serii pod tytułem *Biblioteka Lehahayer*, która zrodziła się z inicjatywy prezesa Lejczaka. Dodatkowym impulsem była dziesiąta rocznica powstania Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich w Warszawie. Na jubileusz naszych przyjaciół zespół

---

anna Wolańska (Kraków, 3), Andrzej A. Zięba (Kraków, 12). Zamieściliśmy także wypowiedzi działaczy ormiańskich dotyczące spraw aktualnych tej mniejszości w Polsce: Edgara Ghazaryana (Erywań), Nadii Gortzounian (Paryż), Kaspara Karampetiana (Bruksela), Marii Ohanowicz-Tarasiuk (Warszawa), Edwarda Miera-Jędrzejowicza (Warszawa), Łukasza Abgarowicza (Warszawa), Marty Axentowicz-Bohosiewicza (Warszawa), Macieja Bohosiewicza (Warszawa), Edgara Brojana (Warszawa), Gohar Khachatryan (Kraków), Karena Khachatryana (Kraków), Alicji G. Gärtner (Kraków), Bogdana S. Kasprowicza (Bytom), Karena Jemendżana (Gdynia), Beaty Juraszek-Kopacz (Warszawa), Pawła Korczewskiego (Warszawa), Janiny Kordys (Oława), Tadeusza Kury (Wrocław), Tomasza Marciniaka (Toruń), Genadiego Martyrosyana, Pawła Nieczui-Ostrowskiego (Gdańsk), Anny Olszańskiej (Gliwice), Gagika Parsamiana (Gdańsk), Marii Staszałek (Rzeszów), Adama Terleckiego (Kraków).

redakcyjny i środowisko krakowskie postanowiło przygotować tom studiów, aby pozostał po obchodach trwały ślad naukowy³. Gdy po kilku latach od wydania pierwszego tomu serii wróciliśmy do niej, trzeba było jej nadać odpowiednią formę. Zaprośiliśmy do współpracy wybitnych specjalistów krakowskich i pozakrakovskich, powstał Komitet Redakcyjny i zrodziły się kolejne plany wydawnicze. Chcemy, aby seria towarzysząca czasopismu objęła wszelkie tematy związane z Armenią, polskimi Ormianami i diasporą ormiańską w ogóle. Planujemy publikować monografie, syntezy, edycje źródłowe, tłumaczenia dzieł klasycznych. Do tej pory ukazało się w sumie pięć tomów⁴, w druku są dwa kolejne⁵.

Skład Rady Redakcyjnej rozszerzał się z każdym rocznikiem i odzwierciedlał rozwijające się kontakty ze środowiskami naukowymi w Polsce, Armenii i innych krajach europejskich. Zasiadali w niej w różnych okresach: Wartan R. Grigorian, Andrzej Janeczek, Raymond Haroutioun Kévorkian, Dariusz Kołodziejczyk, Halina Manikowska, Piruz Mnatsakanyan, Claude Mutafian, Andrzej Pisowicz, Günter Prinzing, Maciej Salamon, Andrea B. Schmidt, Krzysztof Stopka i Andrzej A. Zięba. Posiadamy też rozległe zaplecze recenzenckie.

Dużo zawdzięczamy współpracy z jedynym polskim armenistą, profesorem Andrzejem Pisowiczem, któremu z okazji jego 80. urodzin dedykowaliśmy rocznik 7, wydany w 2020 roku. Chcemy także podziękować naszym współpracownikom – pani Monice Agopsowicz, panu Vigenowi Yeremianowi, pani doktor Natalii Podolskiej, panu doktorowi Haykowi Hovhannisyanowi, pani doktor Piruz Mnatsakanyan, pani doktor Hripsime Mamikonyan, pani Anzheli Kayumowej. Szatę graficzną, która wzbudza uznanie czytelników, „Lehahayer” zawdzięcza pani Annie Siermontowskiej-Czai, seria *Biblioteka Lehahayer* zaś – pani Monice Zoloteńce.

Chcemy też z tej szczególnej okazji podziękować Fundacji Lanckorońskich i jej prezesowi, panu Piotrowi Pinińskiemu, za mecenat finansowy, począwszy od rocznika 4 z 2017 roku, bez którego wydawanie czasopisma poświęconego dziejom Ormian polskich nie byłoby możliwe. Finansowo redakcję wspomagali

---

³ W tomie 1 *Biblioteki Lehahayer (Ormianie polscy. Kultura i dziedzictwo. Studia i materiały źródłowe zebrane dla uczczenia jubileuszu dziesięciolecia Fundacji Kultury Ormian Polskich)*, który ukazał się pod redakcją Andrzeja A. Zięby (Warszawa–Kraków 2016), zamieścili swe prace: Monika Agopsowicz, Armen Artwich, Magdalena Bernacka, Tomasz Krzyżowski, Hripsime Mamikonyan, Piruz Mnatsakanyan, Tatevik Sargsyan, Krzysztof Stopka, Edward Tryjarski, Andrzej A. Zięba.

⁴ Tom 2: J. Osiecki, *Bolszewicy a Kościół ormiański. Apostolski Kościół Ormiański w Armenii sowieckiej w latach 1920-1938*, Kraków 2019; tom 3: T. Krzyżowski, *Archidiecezja lwowska obrządku ormiańskokatolickiego w latach 1902-1938*, Kraków 2020; tom 4: M. Chorenacy (Mojżesz z Chorenu), *Historia Armenii w trzech księgach*, oprac. A. Pisowicz, Kraków 2021; tom 6: A. Pisowicz, *Armeno-Iranica. Wspomnienia orientalisty*, Kraków 2023.

⁵ Tom 7: G. Pełczyński, *Ormianie w literaturze polskiej. Szkice*, Kraków 2023.

także: Wydział Historyczny Uniwersytetu Jagiellońskiego (od rocznika 1) oraz Fundacja im. Romana i Natalii Gumińskich (rocznik 5 z 2018 roku).

Informacje o sprawach redakcyjnych znaleźć można pod adresami: <https://journals.akademicka.pl/lehahayer/> (tu dostępne są wersje cyfrowe publikowanych przez nas artykułów i innych tekstów); <http://armenopolonia.pl/lehahayer/>; <http://armenopolonia.pl/biblioteka-lehahayer/>.

Nasz adres mailowy to: lehahayer@gmail.com.

Zapraszamy do współpracy.

Andrzej A. Zięba, Krzysztof Stopka